

بررسی نقش فرهنگ قومی در توسعه ورزش همگانی^۱

فرحناز قاسمیان (نویسنده مسئول)^۲

فرزاد غفوری^۳

حبیب هنری^۴

محمدسعید ذکایی^۵

چکیده

هدف از این پژوهش، شناسایی نقش فرهنگ قومی در توسعه ورزش همگانی است. این پژوهش با شیوه کیفی و با رویکرد نظریه مبنایی انجام شد. مشارکت‌کنندگان در این پژوهش را صاحب‌نظران در حیطه تربیت بدنی و فرهنگی تشکیل داده‌اند که عمدتاً فعالیت‌های علمی، پژوهشی و اجرایی نزدیک به پژوهش مورد نظر داشتند. دسترسی به نمونه‌های پژوهش به شیوه نمونه‌گیری هدفمند با تکنیک گلوله برفی بود که پس از اخذ مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با هجده نفر، اشباع نظری صورت گرفت و از روش کدگذاری در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی، جهت تحلیل داده‌ها استفاده شد. در نهایت، شش مقوله اصلی شامل مفاهیم رایج در ورزش همگانی، وضعیت‌سنجی، انسجام ملی اقوام، تمایز ورزشی اقوام، وضعیت اقتصادی و اجتماعی، و فرهنگ قومی شناسایی شدند. هفت مقوله اصلی استراتژی‌های منجر به توسعه ورزش اقوام در قالب پارادایم کدگذاری تعیین شدند و نظریه تدوین و ارائه گردید. از نتایج حاصل می‌توان برای تکمیل مبانی نظری توسعه ورزش همگانی اقوام و مهاجران سود برد و ورزش هر منطقه براساس عدالت اجتماعی و رعایت کامل علایق و ویژگی‌های اقوام، گسترش یابد. همچنین توصیه می‌شود ورزش همگانی یک حوزه اجتماعی امیدوارکننده برای اجتماعی شدن و هم‌بستگی بین قومی در روند رو به افزایش یک سبک زندگی فعال در میان همه اقوام باشد.

واژگان کلیدی: فرهنگ قومی، ورزش همگانی، هم‌بستگی، عدالت اجتماعی، رسانه، نظریه مبنایی.

۱. تاریخ دریافت: ۹۸/۸/۲۵؛ تاریخ پذیرش: ۹۸/۱۰/۳۰

۲. دانشجوی دکتری دانشکده تربیت بدنی دانشگاه علامه طباطبایی؛ farahnaz_ghasemian@yahoo.com

۳. دانشیار دانشکده تربیت بدنی دانشگاه علامه طباطبایی؛ farzadghafouri@yahoo.com

۴. دانشیار دانشکده تربیت بدنی دانشگاه علامه طباطبایی؛ honari_h@yahoo.com

۵. استاد دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی؛ saeed.zokaei@gmail.com

۱- بیان مسئله

فرهنگ، رفتار و نگرش و ارزش‌های انسان را شکل می‌دهد. رفتار انسان از فرایند جامعه‌پذیری ناشی شده و جامعه‌پذیری همواره درون بافت معین محیط‌های فرهنگی و قومی رخ می‌دهد (Pai, 1984). مسئله قومیت و قوم‌گرایی یکی از مسائل مهم در سطح بین‌الملل است؛ چراکه ۲۲۸ کشور در جهان از قومیت‌ها و جمعیت متکثر تشکیل شده‌اند. اولین رتبه در اختیار کشور هند است و ایران از نظر قومی جزو کشورهای کثیرالقوم است. اما برخلاف غالب کشورهای متنوع و چندقومیتی، تنوع و تکثر در ایران درون‌زا و بومی است. به تعبیری، کشور ما دربرگیرنده مجموعه‌ای نامتجانس از گروه‌های قومی و انسانی مختلف است و از مجموعه ناهمگونی از اقوام و ملیت‌های مختلف نژادی، زبانی، مذهبی، فرهنگی تشکیل می‌شود (گودرزی و همکاران، ۱۳۹۴، ص ۱۰۸).

در ایران، نژاد و تفاوت‌های جسمانی نقش چندانی در تنوع قومی فرهنگی ندارد، بلکه فرهنگ، عامل تعیین‌کننده تنوع قومی ایران است. فرهنگ نه تنها در شکل‌گیری هویت قومی عامل تعیین‌کننده است، بلکه در تداوم و تغییر یا از بین رفتن آن نیز عامل اصلی به شمار می‌آید (احمدی پور و همکاران، ۱۳۸۹، ص ۴۶). ورزش و رفتار ورزشی همیشه تحت تأثیر زمینه‌های فرهنگی، اعتقادات، هنجارها و ارزش‌ها بوده است. ورزش پدیده‌ای کاملاً اجتماعی است که معنای آن در زمینه اجتماعی وسیع‌تر شکل می‌گیرد (Breuer, 2004).

مارسل موس، ورزش را کنشی فرهنگی دانسته و بر آن است که رفتارهای ورزشی از سنخ رفتارهای طبیعی نیستند، بلکه فرهنگی‌اند و مجموعه‌ای از رفتارهای نمادی وابسته به حیثیت و موقعیتی را که هر فرد در سلسله مراتب اجتماعی احراز کرده است، در بر می‌گیرند (فاضلی، ۱۳۹۲، ص ۱۶۲). از دیدگاه شورای ورزش اروپا،^۱ ورزش همگانی،^۲ فعالیت‌های بدنی آزاد، داوطلبانه و اختیاری است که در اوقات فراغت انجام می‌شود، امکان پرداختن به آن برای همگان وجود دارد و هدف آن رقابت و پیروزی نبوده، بلکه هدف اصلی از پرداختن به چنین ورزش‌هایی، تفریح، توسعه و بهسازی انسان‌هاست (رضوی، دوستی و قاسمی، ۱۳۹۴، ص ۷۱-۸۰). این فعالیت‌ها معمولاً به صورت انفرادی یا دسته‌جمعی و در اماکنی مانند استادیوم، پارک‌ها، دشت‌ها و صحراها و مکان‌های طبیعی داخل و خارج شهر انجام می‌شود (محمدعلی پور، ۱۳۸۲، ص ۱۱).

ورزش همگانی یک عامل اساسی در تأمین سلامتی و کیفیت زندگی افراد جامعه است، ولی مردم

1. European Sports Council
2. Sport for all

براساس فرهنگ و نگرش، باورها و همچنین با توجه به ویژگی‌های فردی (سن، جنس، شغل) و وضعیت مادی خود در ورزش همگانی شرکت می‌کنند. درصد افرادی که در ایران، تحت پوشش هیئت‌های ورزش همگانی آقایان و بانوان ورزش می‌کنند، ۵/۹۲ درصد جمعیت است که در مقایسه با ۲۳ کشور جهان از همه کمتر است. درصد شرکت‌کنندگان در ورزش همگانی در ایران، از قاره آفریقا بیشتر، و از سایر قاره‌ها کمتر است (مظفری و قره، ۱۳۸۴، ص ۱۶۳).

از نظر اعلامیه جهانی حقوق بشر (ماده ۲۴)، همه افراد، دارای حق انحصاری برای فعالیت‌های تفریحی هستند و فعالیت‌های تفریحی در بهبود سلامت و تندرستی فردی، و ترویج انسجام اجتماعی نقش مهمی دارند و هر فرد بدون توجه به جنسیت، سن، توانایی، موقعیت اجتماعی - اقتصادی و نژاد باید بتواند با هدف تأمین سلامت و نشاط و بهبود روابط اجتماعی، در فعالیت‌های جسمانی و ورزشی شرکت کند (احسانی و همکاران، ۱۳۹۳، ص ۸۹).

نتایج مطالعات بوس و همکاران (Booth, Michael L., Owen, Neville., Bauman, Adrian., Clavisi, Ornella and Leslie, Eva, 2000) نشان داده است که رفتار فعالیت جسمانی با ارزیابی و درک ویژگی‌های محیط فیزیکی و فرهنگی ارتباط دارد و محیط ورزشی، موقعیتی برای تطبیق با شرایط چندفرهنگی به وجود می‌آورد. ورزشکاران با یک فرهنگ مشترک، با وجود پیشینه فرهنگی متفاوت، در مسابقات ورزشی شرکت می‌کنند و از هویت فرهنگی و قومی خود به مراتب بیشتر محافظت می‌کنند (Alen & Elate, ۲۰۱۰, p.421-434).

ورزش‌های روستایی، بخشی از آداب و رسوم و هویت‌های فرهنگی کشور ما را تشکیل می‌دهند که غفلت از این ورزش‌ها فراموشی و نادیده‌انگاری هویت تاریخی اقوام مختلف ایرانی است (رحمتی و عباس‌زاده، ۱۳۹۴، ص ۶۰). همچنین نتایج مطالعات مهدوی اناری و همکاران (۱۳۹۴) و غفوری (۱۳۹۳) نشان داد که در روند توسعه و بومی‌سازی ورزش، فرهنگ‌های بومی، قومی و منطقه‌ای و ورزش‌های بومی و محلی کشور، به‌عنوان بخشی از میراث فرهنگی در پهنه ورزش، فراموش شده‌اند و توزیع عادلانه ایجاد فضاهای ورزشی در سطح کشور با توجه به استعدادها و آمایش سرزمین صورت نگرفته است و در اقوام، بسیاری از استعدادها و ورزشی دیده نمی‌شود که دلیل آن، نداشتن امکانات و آموزش، تناسب نداشتن اماکن ورزشی با فرهنگ اقوام و محیط جغرافیایی و پیشینه ورزشی اقوام، فراموشی بازی‌های بومی و محلی،^۱ و ترویج ورزش‌های جدید و تداخل با فرهنگ اقوام و ترجیح آنها بر ورزش قومی است؛ به‌طوری‌که یکی از معضلات کنونی ورزش استان‌ها، خودکم‌بینی فرهنگی، به‌خصوص در میان جوانان

1. Native and Local Games

استان‌های محروم، و فراموشی بازی‌های بومی و محلی و کم‌توجهی به ورزش بانوان است؛ زیرا در برنامه‌های توسعه ورزشی که تا به حال اجرا شده‌اند، به توسعه کالبدی و سازه‌ای بیش از توسعه فرهنگی و اجتماعی توجه شده است (جعفری ندوشن، ۱۳۹۵). البته در طی سال‌های اخیر، بودجه‌های ورزشی صرف هزینه‌های ساخت ورزشگاه‌ها و باشگاه‌های ورزشی شده‌اند که به‌تنهایی نتوانسته موفقیت لازم را کسب کند؛ زیرا ورزش‌هایی که به‌تازگی به وجود آمده‌اند، یا هزینه‌برند و اقشار متوسط و ضعیف جامعه قادر به انجام دادن آنها نیستند، یا فقط در نواحی خاصی اجراشدنی هستند و یا به‌صورت یک موج کوتاه‌مدت هستند و پس از زمان کوتاهی از بین می‌روند. به همین دلیل برای عمومیت بخشیدن و همگانی کردن ورزش در جامعه، باید روش‌های سهل و عملی که در کوتاه‌مدت بتواند نتیجه‌بخش باشد، بررسی، پیش‌بینی و برنامه‌ریزی شوند و این ممکن نیست مگر با پرداختن به فرهنگ و سنن و آداب و رسوم مردم جامعه و علایق و سلیقه‌های ذاتی آنها و فعالیت‌های مورد توجه هر منطقه و ایل و تباری که مردم در آن جوامع به آنها می‌پرداخته و هنوز هم در بخش‌هایی از کشور به آن می‌پردازند (حسن‌پور، ۱۳۸۷، ص ۱). در این میان توجه به ورزش‌های بومی و محلی، به سبب رابطه‌ای تنگاتنگی که با شیوه زندگی، رفتار، کردار و مناسبت‌های مردم دارند، می‌تواند ضمن عمومیت بخشیدن به برنامه‌های ورزشی، قابلیت‌های جسمی، روانی، شخصیتی و اجتماعی افراد را با کمترین امکانات و هزینه‌ها شکوفا سازد و توسعه دهد (درخشان زاویه، ۱۳۹۰ و پاپ زن و همکاران، ۱۳۹۵).

از سویی در برنامه پنجم و ششم توسعه ورزش کشور، افزایش مشارکت در ورزش همگانی، مورد توجه قرار گرفته است و در تدوین قانون پنج‌ساله ششم توسعه ورزش همگانی کشور، به بعد اجتماعی ورزش توجه شده است؛ اما این توجهات صرفاً در سال‌های اخیر بوده و نتایج آن در سال‌های آتی به دست خواهد آمد. از این رو نمی‌توان بر سالیان متمادی بی‌توجهی به بعد اجتماعی ورزش همگانی، چشم پوشید که خود از آسیب‌های اصلی وارد شده به کل ورزش کشور در زمینه پشتیبانی، احیا و نیز اثربخشی در ورزش همگانی است و از آنجاکه در طول این مدت نیازهای جامعه تغییر کرده، هماهنگی و همخوانی لازم بین نیازهای فعلی با این برنامه‌ها و اقدامات، کم‌رنگ شده و جوابگو نیست (گودرزی و همکاران، ۱۳۹۴، ص ۱۰۸).

همان‌طور که در نتایج مطالعات نصیرزاده و همکاران (۱۳۹۰)؛ یانپی و دوستی (۱۳۹۸) اشاره شده، با وجود هزینه کمتر و امکان دسترسی بیشتر به ورزش همگانی نسبت به سایر ورزش‌ها، استان‌ها با مشکل فقدان توسعه فرهنگ ورزش و تحرک در جامعه، فقدان رشد چشمگیر سرانه ورزشی مردم جامعه، نداشتن برنامه کوتاه‌مدت و بلندمدت و فراموشی بازی‌های بومی و محلی اقوام روبه‌رو هستند؛ در حالی که در سایر نقاط دنیا نیز ورزش‌های سنتی و تفریحی، علاقه‌مندان فراوانی دارند و برخلاف ایران، تحقیقات

زیادی در حوزه‌های مختلف ورزشی، انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی ورزش جوامع چندفرهنگی و مهاجرپذیر، به‌ویژه مناطق مدیترانه‌ای شده است. در برخی از پژوهش‌های انجام‌شده در کشورهای پیشرفته نظیر پژوهش پیرسون (2016, Persson) که در کشور سوئد انجام شده است، به‌صورت تدوین راهبرد ورزش همگانی، بر فرایندهای اجرایی بیشتری تأکید می‌شود. بسیاری از کشورهای دنیا هر ساله برنامه‌های کلانی را اجرا می‌کنند تا این برنامه‌ها در شرایط اجرا متناسب با نیازهای مردم، اجرا شوند (کمسیون اروپا، ۲۰۱۷، ص ۷۰۶). جامعه ایران در عین یگانگی و وحدت، از تکثر و تنوع قومیتی گسترده‌ای برخوردار است؛ اما عوارضی چون تهاجمات فرهنگی، بحران‌های هویتی و فرهنگی، شکاف‌های نسلی و فقدان یا ضعف سرمایه فرهنگی و غیره که متأسفانه جامعه ورزش را نیز تحت تأثیر خود قرار داده است، توجه به نقش فرهنگ بر توسعه ورزش را لازم می‌نماید. با توجه به تأثیر تفاوت‌های قومیتی بر ظرفیت‌ها و استعدادهای ذاتی، و همچنین وجود تفاوت‌های عمده میان سبک زندگی و محیط زیستی اقوام مختلف ایرانی، اهمیت بررسی موضوع حاضر این است که امکان دستیابی به شناخت و درک جدیدی از وضعیت ورزش اقوام و نقش فرهنگ و زندگی اجتماعی آنها بر مشارکت ورزشی اقوام را فراهم می‌کند. بنابراین هدف این پژوهش، شناسایی ابعاد فرهنگ قومی در توسعه ورزش همگانی است تا براساس آن، طرح‌ها و استراتژی‌های ورزشی هر منطقه براساس عدالت اجتماعی و انجام کامل علایق و ویژگی‌های اقوام، گسترش یابد.

۲- روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش، کیفی و از نوع نظریه‌مبنایی (گردند تئوری^۱) است که به‌دنبال شناسایی نقش فرهنگ قومی در توسعه ورزش همگانی است؛ بدین صورت که ابتدا از طریق مطالعات کتابخانه‌ای (مطالعه مقالات، کتاب‌ها، اسناد، جراید و غیره) فهرستی از عوامل مؤثر بر موضوع پژوهش شناسایی شد. فهرست مقدماتی به‌عنوان سؤالات مصاحبه و ابزار اولیه گردآوری داده‌ها مدنظر قرار گرفت؛ سپس راهنمای مصاحبه تدوین شد. پژوهشگر قبل از انجام مصاحبه، راهنمای مصاحبه را برای مصاحبه‌شوندگان (صاحب‌نظران آگاه، افرادی که دارای تحصیلات کارشناسی ارشد بودند، افرادی که به لحاظ علمی و اجرایی با سابقه پژوهشی، شناخت کافی از مؤلفه ورزش همگانی و فرهنگ داشتند و با قومیت‌های ایران آشنا بودند. البته مشارکت‌کنندگان حوزه جامعه‌شناسی ورزشی اولویت داشتند) ارسال کرد تا با مطالعه و آمادگی ذهنی بیشتر در مصاحبه پاسخگوی سؤالات پژوهشگر باشند. لذا با نظر تیم پژوهش، نمونه‌ها

1. European Commission.
2. Grounded Theory.

با توجه به موقعیتشان و شناخت و احاطه‌ای که به موضوع پژوهش داشتند، اولویت بندی شدند؛ برخی از آنان پس از تماس برای هماهنگی جهت مصاحبه حضوری، از مصاحبه انصراف دادند که پژوهشگر مجبور به انتخاب سایر نمونه‌ها شد. شایان ذکر است که به منظور ثبت اطلاعات حاصل از مصاحبه‌ها، علاوه بر نکته برداری، از دستگاه ویژه ضبط صدا^۱ نیز استفاده شد. برای رعایت اخلاق، و چون موضوع پژوهش جزو موضوعات حساس^۲ در پژوهش است، پژوهشگر قبل از شروع هر مصاحبه، برای ضبط آن از مصاحبه شونده‌ها اجازه گرفته بود. مدت زمان مصاحبه‌ها متفاوت، و مکان مصاحبه در مکان مورد توافق مصاحبه‌شونده و پژوهشگر بود. مراحل پردازش یافته‌ها در پنج مرحله اساسی، ولی نه لزوماً پی‌درپی، عبارت‌اند از: انتخاب شرکت‌کنندگان، جمع‌آوری داده‌ها، منظم‌سازی یافته‌ها، تجزیه و تحلیل یافته‌ها، و ارائه راهبردهای اجرایی (Pitney & Parker, 2009). در مرحله بعد، مصاحبه‌های کیفی عمیق و نیمه‌ساختارمند با صاحب‌نظران موضوع پژوهش، انجام شد و از روش نمونه‌گیری هدفمند برای انتخاب اعضای هیئت مصاحبه استفاده شد (بازرگان هرندی، ۱۳۹۸).

پژوهشگر پس از مصاحبه با هجده نفر مشارکت‌کننده از صاحب‌نظران سازمان‌های ورزشی و اساتید رشته مدیریت ورزشی، جامعه‌شناسی و مطالعات فرهنگی کشور، به اشباع نظری رسید. نمونه پژوهش عبارت بود از: دو نفر از مدیران وزارت ورزش و فدراسیون ورزش همگانی، دو نفر از مدیران کل تربیت بدنی استان‌ها، دو نفر از مدیران هیئت‌های ورزش همگانی استان‌ها، دو نفر از صاحب‌نظران حوزه جامعه‌شناسی ورزشی، سه نفر از اساتید جامعه‌شناسی که یکی از آنان بازنشسته بود، سه نفر از اساتید ورزش همگانی و چهار نفر از صاحب‌نظران حوزه مطالعات فرهنگی. برای گردآوری داده‌ها، از مصاحبه عمیق و باز به مدت شصت تا صد دقیقه با مصاحبه‌شونده‌ها استفاده شد که تا حد اشباع نظری^۳ ادامه یافت. به بیان دقیق‌تر، تا زمانی که برای پژوهشگر آشکار شد که دیگر نمونه‌های آماری داده‌های جدیدی در محورهای مطرح‌شده ارائه نمی‌کنند و مباحث حالت تکراری یافته‌اند، انجام مصاحبه ادامه یافت. این حالت در مصاحبه پانزدهم رخ داد و پژوهشگر برای اطمینان، سه مصاحبه دیگر نیز انجام داد.

پژوهشگران کیفی به‌جای واژه اعتبار و روایی، از واژه‌های «مقبولیت»^۴، «انتقال‌پذیری»^۵ و «تأیید‌پذیری»^۶ استفاده می‌کنند. برای افزایش مقبولیت پژوهش کیفی، روش‌هایی پیشنهاد شده است که

1. Voice recording
2. Sensitive topics
3. Theoretical saturation
4. Credibility
5. Transferability
6. Dependability

عبارت‌اند از: منابع داده متعدد، تحلیل‌گران متعدد و روش‌های متعدد (اکبری، ۱۳۹۷). در این پژوهش سعی شد تمامی این موارد رعایت شود. انتقال‌پذیری نتایج پژوهش، بیانگر تعمیم‌پذیری نتایج حاصل‌شده به سایر گروه‌ها و محیط‌های مشابه است. در این پژوهش با مرور متعدد مصاحبه‌ها و استخراج حداکثری و غیرتکراری مطالب، سعی بر اجرای این توصیه شد. تأیید نتایج پژوهش کیفی هنگامی تحقق پیدا می‌کند که سایر پژوهشگران بتوانند به روشنی، مسیر پژوهش و اقدامات پژوهشگر را دنبال کنند تا پژوهشگر، تمام روند پژوهش و مسیر تصمیمات خود طی پژوهش را در گزارشی، دقیق بیان کند. در این پژوهش نیز محتوای هر مصاحبه نوشته شد و با توجه به استفاده از روش کیفی نظریه داده‌بنیاد در این پژوهش، به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها، از فرایند کدگذاری سیستماتیک^۱ شامل سه مرحله^۲ باز،^۳ محوری^۳ و گزینشی^۴ استفاده شد و در نهایت، پژوهشگر در عمق داده‌ها به تحلیل می‌پردازد و آنها را در قالب نظریه مبنایی ارائه می‌دهد (Corbin & Strauss, 2008)

۳- یافته‌های پژوهش

در پاسخ به سؤال از نقش ابعاد فرهنگ قومی در توسعه ورزش همگانی، و در نتایج حاصل از مصاحبه با مشارکت‌کنندگان در این پژوهش، و تحلیل داده‌ها با استفاده از سه روش کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی که شرح کامل آن در بخش روش‌شناسی آمد، تعداد ۱۵۸ کد باز شناسایی شد که در هجده مقوله محوری قرار گرفت. در نهایت نیز از مقوله‌های به دست آمده، شش مفهوم شناسایی شدند: مفاهیم رایج در ورزش همگانی (۲۹ کد باز و ۲ مقوله محوری)، مفهوم وضعیت‌سنجی (۱۱ کد باز و ۲ مقوله محوری)، انسجام ملی اقوام ایرانی (۲۵ کد باز و ۲ مقوله محوری)، وضعیت اقتصادی و اجتماعی جامعه (۲۱ کد باز و ۳ مقوله محوری)، فرهنگ قومی (۴۰ کد باز و ۵ مقوله محوری)، عوامل تمایز ورزشی اقوام (۵۲ کد باز و ۴ مقوله محوری) که در جدول‌های شماره یک، دو و سه مشاهده می‌شوند.

شرایط علی: در نتایج حاصل از مصاحبه با مشارکت‌کنندگان در این پژوهش، دو مقوله «مفاهیم رایج ورزش همگانی در بین مردم جامعه» و «وضعیت‌سنجی»، به‌عنوان شرایط علی اثرگذار بر پدیده مرکزی شناسایی شدند که در جدول شماره یک آمده‌اند.

طبق نتایج این پژوهش، مصاحبه‌شوندگان معتقد بودند مفاهیم رایج ورزش همگانی در جامعه ایران

1. Coding systematic
2. Open coding
3. Axial coding
4. Selective coding

در بین اقوام متنوع، متفاوت است و نشان دهنده درک مردم از نقش ورزش همگانی در زندگی آنها می باشد و این به فرهنگ و اطلاع رسانی و آموزش، وضعیت اقتصادی و نگاه خبرگان هر قوم، و سطح نیاز اقوام بستگی دارد. بنابراین فرهنگ جامعه بر نحوه و شرایط روی آوردن شخص به ورزش، تأثیر می گذارد؛ به طوری که از تأثیر باورها، نگرش ها و... بر ورزش، چنین پنداشته می شود که درس هایی که از شرکت کردن در ورزش می آموزند، به سایر جنبه های اجتماعی فرد، انتقال پذیر است. صاحب نظر شماره ۷ این پژوهش بیان کرد:

«به نظر من، براساس سطح نیاز زندگی افراد جامعه، گرایش مردم به ورزش متفاوت است. بعضی ها ورزش می کنند برای سلامتی و یا پزشک به آنها توصیه کرده؛ اما گروهی برای رفاه اجتماعی و بهبود کیفیت زندگی خودشان ورزش می کنند و حتی بسیاری از افراد جامعه اصلاً ورزش نمی کنند؛ چون نیازها و اولویت هایی مهم تر از ورزش کردن دارند؛ مخصوصاً این روزها که مردم گرفتار مسائل مالی اند. بسیاری از مردم حتی نمی دانند ورزش همگانی چیست و به چه رشته های ورزشی، ورزش همگانی می گویند».

همچنین برخی از نمونه های این پژوهش اظهار کردند نیازسنجی و تنوع قومی، در توسعه ورزش همگانی اقوام، نقش زیادی دارند. طبق نتایج این پژوهش، ایران با وجود تنوع فرهنگی چند هزار ساله، هنوز از این مزیت در ورزش استفاده نکرده و چنین موضوعی سیاست گذاری نشده است. همچنین آمار دقیقی از میزان سلامتی و مشارکت ورزشی مردم نداریم و این نداشتن آمار از مشارکت اقوام مختلف در ورزش همگانی، باعث ایجاد تبعیض بین اقوام می شود؛ این بی عدالتی، خود از عوامل تفرقه افکنی بین استان ها می تواند باشد. حتی نداشتن اطلس بازی های بومی و محلی، منجر به از دست دادن بسیاری از بازی های کهن ایرانی و ثبت جهانی آنها به نام کشور دیگری شده است؛ چنان که مصاحبه شونده شماره ۱۱ پژوهش معتقد بود:

«زمانی که آمار درستی نداشته باشیم، نمی دانیم چه می خواهیم و به کدام سمت باید حرکت کنیم. باید بگویم مسئولان در ارائه شاخص ها و آمارهای مشارکت ورزشی، شفاف نیستند. با وجود اقدامات، تلاش ها و توصیه های صورت گرفته در حوزه ورزش همگانی در طول سال ها، همچنان شاهد بی مهری به ورزش همگانی در کشور هستیم، تا جایی که هنوز هم نرخ سرانه ورزشی در کشور بین ارقام ۴ تا ۳۰ درصد در نوسان است».

جدول ۱: مقوله‌های علی نقش فرهنگ قومی در توسعه ورزش همگانی

کد انتخابی	کد محوری
مفاهیم رایج ورزش همگانی	انگیزشی، بازدارنده
وضعیت سنجی	نیازسنجی، تنوع قومی

شرایط زمینه‌ای: مصاحبه‌شوندگان این پژوهش، به مقوله‌های «انسجام ملی اقوام ایرانی» و «وضعیت اقتصادی و اجتماعی جامعه»، به‌عنوان شرایط زمینه‌ای نقش فرهنگ قومی در توسعه ورزش همگانی، اشاره کردند. در این پژوهش، مواردی چون قوم‌مداری و هم‌بستگی اقوام، از جمله مقوله‌های انسجام ملی اقوام ایرانی می‌باشند. جامعه چندفرهنگی و همگون ایران از یک ریشه، یک پایه، یک قوم و یک مردم بیشتر نیستند و در هر محل و منطقه‌ای یک جلوه خاص دارند. این اشتراکات برای هیچ گروه قومی، هویت و شخصیتی مستقل و متمایز از هویت جامعه ملی ایجاد نمی‌کند؛ در نتیجه صعود جایگاه هویت ملی را به دنبال دارد. یکی از راه‌های انتقال فرهنگ از قومی به قومی دیگر، بازی‌های بومی و محلی است. بازی‌های بومی و محلی (وربوم) کشور، به‌عنوان یکی از ابعاد ورزش همگانی، متأثر از اندوخته‌های فرهنگی و آداب و رسوم اجتماعی در منطقه است و در بسیاری موارد، نطفه اولیه ورزش‌های کلاسیک امروزی نیز به حساب می‌آید. بنابراین می‌تواند ما را در تحقق هدف این پژوهش یاری کند. علاوه بر این، فدراسیون ورزش‌های بومی و محلی^۱ از منظر حمایتی و مدیریتی، کارکرد هویت‌بخشی و تداوم این نوع ورزش‌ها را بر عهده دارد. بازی‌های بومی و محلی، از ورزش‌هایی هستند که در فرهنگ ملی هر کشور ریشه دارند و یکی از شاخصه‌های فرهنگی‌اند که حاصل تلفیق شرایط زیست‌محیطی و باورهای قومی این مرز و بوم هستند؛ اما الزاماً درون‌قومی نیستند. به عبارت دیگر، ورزش‌های محلی صرفاً به‌عنوان بازی متداول و معمول در یک منطقه مطرح‌اند؛ خواه از آن منطقه برخاسته باشند یا از مناطق دیگر؛ و بخش مهمی از اوقات فراغت اهالی را پر می‌کنند. این‌گونه بازی‌ها شکلی ساده دارند و بدون وابستگی به ابزار و وسایل گران‌قیمت، در هر مکان و هر فصلی اجراشدنی هستند؛ چنان‌که می‌بینیم در میادین و جشنواره‌های ورزشی داخلی ورزشکارانی از مذاهب و اقوام گوناگون، به رقابت باهم پرداخته و باهم دوستی و وحدت هم داشته‌اند. ورزش همگانی در کنار کارکرد انطباق و همسان‌سازی در محیط چندفرهنگی، می‌تواند کارکرد تقویت هویت فرهنگی قومی داشته باشد. چنان‌که مصاحبه‌شونده شماره ۹ پژوهش بیان کرد: «براساس اطلاعاتی که من دارم، ترکمن‌ها با نشان دادن مهارت خود در اسب‌سواری، چالاک‌ی و توانایی قوم خود را به رخ دیگر اقوام می‌کشند و همچنین در جشن‌های سالانه که اقوام در یک مکان جمع می‌شوند، برای نشان دادن ویژگی‌های خاص قوم خود از بازی‌های بومی و محلی استفاده

1. Federation of Native and Local Sports.

می‌کنند؛ مثلاً روحیه پهلوانی ایرانی‌ها با کشتی‌نمایش داده می‌شود و این نکته را باید بگویم که در یک دسته اقوام بعضی بازی‌ها به قرابت فرهنگی رسیدند و اگر این بازی‌ها کم‌رنگ‌تر شده، ولی بازی‌ها در ذات این قوم نهادینه شده و نمی‌تواند از آن جدا شود، مثل کشتی از مازندرانی‌ها».

به اعتقاد برخی از نمونه‌های پژوهش، مواردی چون طبقه اجتماعی، عوامل جمعیت‌شناختی، و منابع مالی، از جمله مقوله‌های وضعیت اقتصادی و اجتماعی جامعه است. طبق نتایج تفسیر داده‌های مصاحبه‌شوندگان، درصد مشارکت اقوام در ورزش همگانی و فقر حرکتی در جامعه، ساختارهای شناختی، دانش اجتماعی و فشارهای اقتصادی آن قوم را منعکس می‌کند و چارچوب و روش زندگی هر قوم در انتخاب و تحلیل آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ مثلاً مردمان طبقه بالای جامعه به دنبال ورزشی دستوری، با کمترین میزان گفت‌وگو و تحرک، و وسایل تفریحی گران‌تر و متناسب با مناصب و مشاغل خود هستند؛ مثل ورزش گلف و تنیس. مانع اصلی در روند سرمایه‌گذاری در بخش ورزش کشورها، رؤیت نشدن منافع برگشت‌پذیر حاصل از این سرمایه‌گذاری به صورت مستقیم است؛ درحالی‌که نگرش مثبت به ورزش و امور جنبی آن، سودهای سرشاری را به طور مستقیم و غیرمستقیم در آینده نصیب آنان می‌کند؛ چراکه مصاحبه‌شونده شماره ۲ این پژوهش اعتقاد داشت:

«حتی یک نفر به صورت رایگان ورزش نمی‌کند. ورزش به کالای لوکس تبدیل شده؛ چراکه در توزیع منابع، آمایش سرزمین مدنظر قرار نمی‌گیرد. اگر حداقل در زیرساخت‌ها سرمایه‌گذاری صورت می‌گرفت، امروز وضع ورزش در استان‌های محروم در کشور این گونه بود؟»

نمونه شماره ۱۵ این پژوهش بیان کرد: «باید به این مقوله پرداخت. سطح سواد هر چقدر در جامعه‌ای بالا باشد، به واسطه مطالعه و آموخته‌های افراد، آگاهی‌های بهداشتی و درمانی و توجه به سلامت و درمان افزایش پیدا می‌کند و مهم‌تر می‌شود؛ افراد جامعه حاضرند هزینه مالی و زمانی بیشتری برای حفظ سلامتی‌شان بدهند. در نتیجه امید به زندگی هم در آنها افزایش پیدا می‌کند».

جدول ۲: شرایط زمینه‌ای نقش فرهنگ قومی بر توسعه ورزش همگانی

کد انتخابی	کد محوری
انسجام ملی اقوام ایرانی	قوم‌مداری
	هم‌بستگی اقوام
وضعیت اقتصادی و اجتماعی جامعه	طبقه اجتماعی
	عوامل جمعیت‌شناختی
	منابع مالی

شرایط مداخله‌گر: در پژوهش حاضر، از میان یافته‌ها، دو مقوله به منزله شرایط مداخله‌گر نقش فرهنگ قومی بر توسعه ورزش همگانی در نظر گرفته شده‌اند: متغیرهای فرهنگ قومی و تمایز ورزشی اقوام. متغیرهای فرهنگ قومی، شامل دین و مذهب، زبان، ویژگی جغرافیایی، حافظه تاریخی، و آداب و رسوم بود که در مطالعات قبلی به طور جامع دسته‌بندی نشده بود. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی مصاحبه‌شوندگان پژوهش نشان داد که آداب و رسوم، زبان، و نژاد، سه مؤلفه اصلی در فرهنگ قومی است. علاوه بر زبان و فرهنگ‌های مشترک، دین از یک طرف موجب همبستگی اجتماعی و از طرفی موجب تنوع قومی بوده است. مطالعات نشان می‌دهد تنوع و نحوه بازی‌های بومی و محلی کشورهای هند، یونان، چین، ایران و مصر، ریشه در متغیرهای فرهنگ قومی آن کشورها داشته است؛ برای مثال، مذهب و آیین از زمان خدایان تا به امروز، جشن‌ها و مناسبت‌ها، افزایش قدرت بدنی و فیزیکی، از مهم‌ترین این متغیرها بوده است.

بازی‌های بومی و محلی ریشه در فرهنگ قوم دارد و طبیعت عنصر اصلی آنهاست (مانند هفت‌سنگ با سنگ، الک دولک با چوب). هم‌مرزی شهرهای حاشیه‌نشین (تبریز، رشت و...)، و اقلیم و سبک زندگی، از عناصر مهم موفقیت ورزشی قوم بوده؛ زیرا با باورهای فرهنگی اقوام پیوند یافته است. از طرفی رواج یک رشته ورزشی در قومی، نماد فرهنگی آن قوم محسوب می‌شود؛ مثلاً قوم ترکمن در اسب‌سواری سرآمد است و اسب جزئی از زندگی آنهاست و به حافظه تاریخی این قوم راه یافته است. بنابراین وقتی به شاخص‌های فرهنگی اقوام توجه شود، ورزش آن قوم توسعه می‌یابد. از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، از بین عوامل فرهنگی، آداب و رسوم و گویش قوم، بیشترین نقش را در ترویج ورزش همگانی بین اقوام دارد؛ چرا که مصاحبه‌شونده شماره ۴ پژوهش اعتقاد داشت:

«خیلی زمینه‌ها مثل جوان بودن جمعیت کشور و وجود استعدادهای فراوان ورزشی و تنوع آب و هوایی چهارگانه کشور و وجود جاذبه‌های طبیعی و ظرفیت‌های جغرافیایی و اقلیمی، برای فعالیت‌های ورزشی در مناطق مختلف ایران وجود دارد. مثلاً می‌بینیم بهترین فوتبالیست‌ها از جنوب کشور هستند؛ یا یزدی‌ها افراد سختکوش و با پشتکار هستند که به خاطر شرایط زندگی‌شان است؛ یا در هر خانه مردم شمال، یک کشتی‌گیر پیدا می‌شود».

نمونه شماره ۱۰ پژوهش اشاره کرد: «در جشنواره‌های ورزشی می‌بینیم مردم به سمت بازی‌هایی می‌روند که به رسومشان یا به زبانشان نزدیک‌تر است. در واقع به سمت بازی‌هایی می‌روند که قبلاً تجربه کردند».

به اعتقاد برخی از نمونه‌های پژوهش، جهانی‌سازی، تعصب قومی، ناعدالتی ورزشی، و تبعیض جنسیتی، از جمله مقوله‌های تمایز ورزشی اقوام است. طبق نتایج این پژوهش، جهانی‌سازی منجر

به زندگی صنعتی و ماشینی و بی‌تحرکی مردم شده است. انسان امروزی بازی‌های امروزی را در شأن اجتماعی خود می‌داند، نه بازی‌های بومی و محلی را. بیشتر بازی‌ها جنبه مصرفی و تفریحی دارند و هدف آنها سلامت جسمی و روحی نیست. فقدان فرصت‌های برابر ورزشی برای مردان و زنان با توجه به نگاه مذهبی و قومی، منجر به شکل‌گیری نوعی تبعیض جنسیتی گردیده است. ورزش‌های اقوام، بخشی از آداب و رسوم و هویت‌های فرهنگی کشور ما را تشکیل می‌دهند که غفلت از این ورزش‌ها، فراموشی و نادیده‌نگاری هویت تاریخی اقوام مختلف ایرانی است و تقریباً می‌توان گفت اقوام و مؤلفه‌های فرهنگی آنها در حاشیه قرار گرفته‌اند. ناهمگونی قومی به‌عنوان یک واقعیت اجتماعی در عرصه ورزش کشور شناخته شده و به‌عنوان یک اصل پذیرفته می‌شود؛ اما نگاه موشکافانه به برخی ارزش‌های قوم‌گرایانه مبتنی بر پیش‌داوری و قضاوت‌های متعصبانه در میان برخی از افراد وابسته به گروه‌های قومی، نشان از فقر فرهنگی، دانشی و نگرشی در برخورد با این پدیده اجتماعی دارد؛ به‌طوری‌که در برخی موارد و به‌طور خاص در ورزش فوتبال، شاهد درجاتی از تعصب افراطی، آشوب‌گری و اغتشاش هستیم. خوشبختانه بحث نژادپرستی در ورزش ایران مطرح نیست، اما برای اصلاح تبعیض جنسیتی، مسئولین باید سیاست‌های ورزشی انسجام‌بخش و برابری بین اقشار مختلف جامعه را به‌طور جدی پیگیری کنند؛ چراکه مصاحبه‌شونده شماره ۱۳ پژوهش اعتقاد داشت: «متأسفانه می‌بینیم در کشور، شهروند درجه ۱ و ۲ وجود دارد و همه ایرانیان از حقوق برابر برخوردار نیستند و از اقدامات خودسرانه بین مسئولین ورزشی در خصوص تبعیض و اعمال سلیقه‌های شخصی بین اقوام و مذاهب دیده می‌شود»

مصاحبه‌شونده شماره ۱۰ پژوهش اعتقاد داشت: «همان‌طور که می‌دانید، هسته اولیه عادت به ورزش در مدارس تشکیل می‌شود. چرا با وجود توصیه کارشناسان، هنوز نگرانی از ضعف حرکتی دختران وجود دارد؟ همان‌طور که می‌دانید بانوان در ایران، دسترسی راحت و امنی به فضای ورزشی عمومی ندارند و مجبورند در فضاهای سرپوشیده و محافظت‌شده و با پرداخت هزینه، به دور از چشم نامحرم ورزش کنند و حتی اجازه تماشای یک بازی فوتبال را در کنار آقایان در استادیوم فوتبال ندارند؛ به تازگی، یکی و دو بازی، آن هم با شرایط محدود، خانم‌ها مجوز ورود به استادیوم فوتبال را پیدا کردند».

صاحب‌نظر شماره ۸ پژوهش اشاره کرد: «نوجوان امروزی فرهنگ بیگانه را وارد فرهنگ خود می‌کند. الان وقتی دانش‌آموز به بازی‌های الکترونیکی روی می‌آورد و آداب و رسوم آنها را یاد می‌گیرد، پوششش مثل آنها می‌شود و خیلی چیزهای دیگر. وقتی که ما این بذرها کاشتیم، به آن هویت و فرهنگ توجه نکنیم، از درون می‌پوسد و بعد می‌بینیم که از بین خواهد رفت و دچار بی‌هویتی می‌شوند».

جدول ۳: شرایط مداخله گر توسعه ورزش همگانی بر مبنای فرهنگ قومی

کد انتخابی	کد محوری
متغیرهای فرهنگ قومی	دین و مذهب، زبان، ویژگی جغرافیایی، حافظه تاریخی، آداب و رسوم
متغیرهای فرهنگ قومی	جهانی سازی، تعصب قومی، ناعدالتی ورزشی، تبعیض جنسیتی

راهبردها: در پاسخ به سؤال «راهکارهای نقش فرهنگ قومی در توسعه ورزش همگانی از چه قرار است؟» مصاحبه‌شوندگان راهبردهایی را برای کنترل، اداره و برخورد با پدیده مرکزی ارائه دادند که به ایجاد پیامدها و نتایجی منجر شدند. با توجه به تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی پژوهش، تعداد ۶۸ کد باز به دست آمد که در هفده مقوله محوری قرار گرفت. در نهایت نیز هفت مقوله گزینشی شناسایی، و در جدول شماره چهار آورده شدند: مفهوم رسانه (۱۸ کد باز و ۴ مقوله محوری)، ارتباطات (۳ کد باز و ۲ مقوله محوری)، سیاست‌گذاری (۱۰ کد باز و ۲ مقوله محوری)، تحقیقاتی (۷ کد باز و ۲ مقوله محوری)، انگیزشی (۶ کد باز و ۲ مقوله محوری)، عدالت اجتماعی (۱۸ کد باز و ۳ مقوله محوری)، توسعه سخت‌افزاری (۶ کد باز و ۲ مقوله محوری).

به اعتقاد برخی نمونه‌های پژوهش، تبلیغات و بازاریابی، ترویج به‌وسیله رسانه، و آموزش مستقیم و غیرمستقیم ورزش همگانی اقوام، از راهکارهای توسعه ورزش همگانی بر مبنای فرهنگ قومی به‌وسیله رسانه است. براساس نتایج این پژوهش، اولین راهکار توسعه ورزش همگانی در جامعه، اطلاع‌رسانی از رسانه است که سبب حضور مؤثر در ورزش همگانی می‌گردد. آگاهی‌بخشی و ارتقای سواد ورزشی اقوام از طریق آموزش‌های غیررسمی رسانه‌ها و نهاد دین و روحانیت و نیز آموزش‌های رسمی مدرسه‌ای و دانشگاهی، تعلیم و تربیت داوران و مربیان ورزش همگانی استان‌ها، و راه‌اندازی جشنواره ملی فرهنگی و ورزشی اقوام ایرانی، در ترویج ورزش اقوام، مورد تأکید است. واحد تحقیق و توسعه می‌تواند به نهادینه کردن ورزش همگانی در کشور کمک کند. تحقیقات درباره توسعه ورزش همگانی اقوام، نیازسنجی از افراد، روندهای مشارکت در ورزش همگانی، مطالعات تطبیقی و الگو برداری از کشورهای پیشرفته در بخش ورزش همگانی، و بومی‌سازی آن با توجه به توانایی‌ها و امکانات موجود، زمینه‌ساز رشد و گسترش این ورزش در جامعه و احیای فرهنگ قومی هر منطقه است.

به اعتقاد صاحب نظران پژوهش، برای دیده شدن اقوام و فرهنگ آنان، چه در متن جامعه و چه در بستر

ورزش، نیازمند سیاست وحدت در کثرت هستیم. با توجه به رابطه دوسویه فرهنگ و ورزش در جامعه، و نقش بازی‌های بومی و محلی در انعکاس فرهنگ قومی از یک طرف و تأثیر آن بر فرهنگ کلی جامعه از سوی دیگر، با مدیریت صحیح و به رسمیت شناختن این تفاوت‌های قومی در بطن فرهنگ کلی جامعه‌ای مبتنی بر ارزش‌های واحد، می‌توان به اشاعه و گسترش ورزش در سطحی گسترده و در بین همه اقوام اقدام کرد. تعیین سیاست‌ها و معیارهای اولویت‌بخشی ورزش استان‌ها براساس استعدادهای بومی هر منطقه، توزیع عادلانه اعتبارات ورزشی استان‌ها، فعال بودن هیئت‌های استانی، هم‌افزایی و تعامل با نهادها و سازمان‌های تأثیرگذار ورزش همگانی استان‌ها و بهره‌گیری از زمینه‌های مذهبی و قومی، برخی از شیوه‌های مهم مدیریتی در این زمینه است. همچنین می‌توان رشد مشارکت ورزشی اقوام را با اقداماتی افزایش داد؛ اقداماتی از قبیل: توصیف و مقایسه بازی‌ها و ورزش‌های شاخص اقوام و قومیت‌های اصیل ایرانی و انتقال فرهنگ از قومی به قوم دیگر از طریق جشنواره‌های ورزشی و محلی، اعطای میزبانی جشنواره‌های ورزشی براساس استعدادهای، ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های هر قوم و منطقه، ایجاد عدالت توزیعی در عرضه امکانات ورزشی به اقوام مختلف و تنوع‌بخشی در اشاعه ابعاد مختلف ورزش در عین توجه به ظرفیت‌های خاص هر قوم و منطقه و سرمایه‌گذاری ویژه در برخی ورزش‌های خاص؛ و در نهایت، به رسمیت شناختن تنوع جنسیت، مذهب، قومیت و گروه‌های سنی. افراد نمونه به این راهکارها اشاره کرده‌اند: تقویت انگیزه‌های ورزشی و مالی و تخصیص یارانه‌های مستقیم و غیرمستقیم ورزشی، تشویق بخش خصوصی جهت سرمایه‌گذاری در توسعه ورزش همگانی کشور (اعطای تخفیف‌های مالیاتی، اعطای زمین‌هایی با قیمت ارزان‌تر، تسهیل مقررات تغییر کاربری اراضی با هدف استفاده ورزشی) و اشتراک‌گذاری تخصص و دانش در سطح ملی و استانی برای ایجاد شبکه استانی بین سازمان‌های ورزشی و سازمان‌های غیرانتفاعی استان‌ها مانند مدارس و سایر نهادهای عمومی.

ارتباطات بین‌فرهنگی از کانال‌های مختلف ایجاد و تقویت می‌شود که یکی از مصادیق این روابط در ورزش همگانی اتفاق می‌افتد؛ به طوری که خبرگان این پژوهش در زمینه راهبرد عدالت اجتماعی، به توجه و تمرکز بیشتر مدیران و مسئولان به توسعه ورزش همگانی، نه ورزش قهرمانی و مدال‌آوری، ایجاد مدیریت و سیاست‌های یکسان در زمینه ورزش همگانی، توجه به مطالبات ورزشی قومیت‌ها در جهت کاهش احساس تبعیض جنسیتی و محدودیت و حس شهروند درجه‌دو بودن اشاره کردند. همچنین انجام بازدید، نگهداری و تعمیرات اماکن ورزشی، ایجاد و پیگیری‌های طرح‌های عمرانی و غیره در مناطق قومیت‌نشین، رواج رشته‌های ورزشی متناسب با محیط طبیعی منطقه، دسترسی آسان و رایگان مردم به فضاها و امکانات ورزشی از طریق تأمین سرانه مناسب و توزیع عادلانه فضا و امکان ورزشی بین استان‌ها، می‌تواند زمینه‌ساز تشویق و ترغیب مردم به انجام ورزش‌های همگانی شود.

جدول ۴: راهبردهای نقش فرهنگ قومی بر توسعه ورزش همگانی

کد انتخابی	کد محوری
رسانه	تبلیغات و بازاریابی، ترویج به وسیله رسانه، آموزش ورزش همگانی اقوام به طور غیر مستقیم، آموزش ورزش همگانی اقوام به طور غیر مستقیم
تحقیقاتی	پژوهش های بنیادی (پایه ای)، برنامه محوری
انگیزشی	راهبردهای حمایتی، راهبرد تشویقی
ارتباطات	ایجاد تعامل با سایر اقشار و اقوام ایرانی، جشنواره های فرهنگی و ورزشی
سیاست گذاری	الزامات (خط مشی) قانون گذاری، الزامات (خط مشی) ساختاری
عدالت اجتماعی	جهانی سازی ورزش همگانی، برابری ورزشی، برابری جنسیتی
توسعه سخت افزاری	اماکن ورزش همگانی، فضاها طبیعی

پیامدها: پیامدهای نقش فرهنگ قومی برای توسعه ورزش همگانی چیست؟ همان طور که جدول شماره ۵ نشان می دهد، از تجزیه و تحلیل داده های کیفی، تعداد ۲۸ کد باز به دست آمد که در شش مقوله محوری قرار گرفت. در نهایت نیز سه مقوله گزینشی به دست آمده: توسعه اقتصادی (۹ کد باز و ۲ مقوله محوری)، توسعه فردی-اجتماعی (۱۵ کد باز و ۲ مقوله محوری)، توسعه فرهنگی (۴ کد باز و ۲ مقوله محوری). تأثیر عوامل علی بر پدیده اصلی موجب به کارگیری راهبردهای ارائه شده در مدل می شود. همچنین راهبردها تحت تأثیر شرایط محیطی و ویژگی های زمینه ای قرار دارند که این جریان، پیامدهای مثبت به دنبال خواهد داشت.

به اعتقاد برخی از نمونه های پژوهش حاضر، توسعه اقتصادی، یکی از پیامدهای توسعه ورزش همگانی بر مبنای فرهنگ قومی است؛ به طوری که به میزان مشارکت مردم در فعالیت های ورزشی، نشاط جامعه افزایش، و هزینه در مان خانوارها کاهش می یابد؛ به دنبال آن، جامعه از گزند آسیب های اجتماعی موجود محفوظ می ماند و فرهنگ سازی ورزش همگانی به جذب حامی، گسترش تبلیغات و توسعه ورزش استان ها می انجامد.

به اعتقاد برخی از نمونه های پژوهش، مشارکت در ورزش همگانی به توسعه فردی (رشد شخصیتی، سلامت فرد و...) منجر می گردد و نیز باعث ایجاد همدلی و اتحاد ملی بین اقوام می شود. رعایت ارزش های فرهنگی، دینی و آداب و رسوم ملی در فعالیت های ورزشی، پایبندی

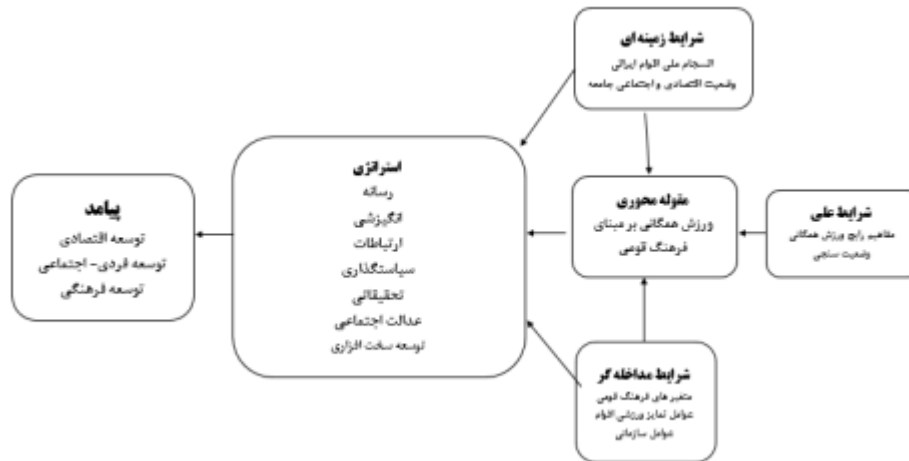

ورزشکاران به موازین اخلاقی جامعه، و متدین و پایبند بودن به اعتقادات دینی را می‌توان شاخص‌های مسئولیت‌پذیری در ورزش معرفی کرد. ورزش پرجاذبه‌ترین و پرمخاطب‌ترین عرصه اجتماعی است که می‌تواند صلح‌آفرین نیز باشد؛ همان‌گونه در اصول مختلف قانون اساسی (اصول نوزده، پانزده، چهارده، سیزده و دوازدهم) به موضوع برابری قومی و نژادی اشاره شده و همه افراد از حقوق مساوی برخوردارند. بنابراین بهبود روابط بین جامعه قومیتی، صلح و آشتی، ادغام گروه‌های در اقلیت (به‌عنوان مثال افراد بومی، افراد معلول، زنان و غیره)؛ احیای سنت و ارزش‌ها، در زیر چتر ورزش همگانی اتفاق می‌افتد. تعیین قطب‌های قومیتی در رشته‌های مختلف ورزشی، می‌تواند به شناسایی مستعدترین اقوام در برخی رشته‌های ورزشی منجر گردد. از نتایج غیرمستقیم ورزش‌های همگانی اقوام، آشنایی هر قوم با فرهنگ و آداب و رسوم قوم خود و همچنین فرهنگ اقوام دیگر و تلاش برای حفظ سنت‌های دیرینه خود است.

جدول ۵: پیامدهای نقش فرهنگ قومی در توسعه ورزش همگانی

کد انتخابی	کد محوری
توسعه اقتصادی	بهبود رفاه و سلامت جامعه، پیشرفت در بعد سازمانی
توسعه فردی - اجتماعی	پیشرفت در بعد فردی، پیشرفت در بعد اجتماعی
توسعه فرهنگی	رشد فرهنگ قومی، احیا بازی‌های بومی و محلی

بعد از کدگذاری و طبقه‌بندی داده‌ها، مدل نهایی پژوهش براساس مدل پیشنهادشده کوربین و استراوس (۲۰۰۸) طراحی و تدوین شد. نمودار شماره ۱، مدل مفهومی برخاسته از نظریه مبنایی را برای مدل توسعه ورزش همگانی بر مبنای فرهنگ قومی نشان می‌دهد.

نمودار ۱: الگوی جامع نقش فرهنگ قومی در توسعه ورزش همگانی

۴- نتیجه‌گیری

ایران دارای فرهنگ غنی و تمدنی چند هزار ساله با قومیت‌های مختلف است که هر کدام با ویژگی‌های منحصر به فرد خود، زمینه را برای توسعه فرهنگی هموار می‌کنند. بر اساس یافته‌های این پژوهش، پذیرش اجتماعی در بین اقوام، یکی از راه‌های مطمئن نیل به هم‌بستگی و روابط اجتماعی در ایران است. مشارکت ورزشی نیز روشی مؤثر برای ارتباط بین‌قومی و اجتماعی شدن است و در سال‌های اخیر، موضوع سیاست‌گذاری ورزش همگانی، بحث داغ محافل آکادمیک و غیر آکادمیک شده است. با وجود پژوهش‌های مختلف و اشاره‌های متعدد به ابعاد مختلف ورزش همگانی و ارتباط آن با برخی متغیرهای مهم مثل جنسیت، رسانه و بازی‌های بومی و محلی، اهمیت فرهنگی و اجتماعی توسعه ورزش همگانی مغفول مانده و تاکنون کمتر به آن پرداخته شده است. پژوهش در حوزه اوقات فراغت و ورزش جمعیت‌های قومی، پیامدهای مهمی برای گروه‌های قومی دارد و برنامه‌های همگانی و خدماتی به آنها ارائه می‌دهد. بنابراین لزوم تدوین مدلی برای فرهنگ و ورزش همگانی ضروری بود. با توجه به ماهیت پژوهش، نظریه مبنایی که با خلق نظریه، پژوهش‌های پیشین را تأیید، اصلاح و تکمیل می‌کند، این پژوهش نیز به دنبال انسجام بیشتر پژوهش‌های انجام‌شده بود. در این پژوهش، مدلی برای نقش فرهنگ قومی در توسعه ورزش همگانی ارائه شده است و راهبردهای پژوهش حاضر نشان می‌دهد که برای حل موانع و ایجاد فرصت برای تشکیل جامعه سالم‌تر و فعال‌تر برای شرکت‌کنندگان ورزشی، به یک چشم‌انداز گسترده محیطی نیاز است که با این راهبردها می‌توان تمامی موارد مراحل قبل را پوشش داد و

به سرانجامی موفقیت آمیز دست یافت. ورزش به عنوان یک کاتالیزور برای ایجاد ظرفیت اجتماعی و جامعه سالم فیزیکی به کار گرفته می شود؛ همان طور که بازی و تفریحات نیز از اجزا و عناصر فرهنگی جامعه محسوب می شوند که با توجه به شرایط اکولوژیک و فرهنگی، دارای ماهیتی متمایز و جداگانه می باشند (مهیار، ۱۳۵۸) و فرصت و ابزاری مناسب برای خلق وجدان جمعی و ایجاد حس ملتی واحد بودن است (رفیعی قهساره و محمدی عزیزآبادی، ۱۳۹۵). از دیدگاه صاحب نظران این پژوهش، همان طور که تنوع زیادی در انتخاب ورزش ها و فعالیت های فراغت و هویت های متفاوت موجود است، طرز تلقی ها، ارزش ها، شیوه های رفتار، حالت ها و سلیقه ها در هر چیزی، و درک مردم و کشف هویت آنها، در انتخاب ها و تنش های مشارکت ورزشی مردم تأثیر دارد. یکی از خصوصیات مهم فرهنگ، جمعی بودن آن است؛ یعنی فرهنگ درون یک جامعه موجودیت دارد. از سویی هرگونه تغییر و دگرگونی در جامعه نیز در راستای فرهنگ آن جامعه است و مسلماً توسعه ورزش نیز از این قاعده مستثنا نیست. در چارچوب توسعه فرهنگ، مشارکت ورزشی تجلی پیدا می کند. همچنین برخی متغیرهای اجتماعی فرهنگی، مثل بهبود کیفیت زندگی، احساس وجود تصویری مشترک از آینده و کار گروهی در یک سیستم اجتماعی، احساس هویت جمعی و گروهی، تعامل اجتماعی، احترام به عقاید و سلیقه موجود، بر محیط های ورزشی تأثیرگذارند. بارمن و همکاران (Burrmana, Brandmanna, Mutzb, & Zendera, 2017) و اسمیت و همکاران (Smith, Spaaij, & McDonald, 2019) به نقش بالقوه ورزش همگانی در یک پارچگی افراد و گروه های قومی با سابقه فرهنگی متفاوت و تقویت تعامل بین افراد با فرهنگ های مختلف اشاره می کنند و ورزش به عنوان ابزاری برای دستیابی به اولویت های ملی و جهانی به رسمیت شناخته شده است (Sherry, 2015). از دیدگاه صاحب نظران این پژوهش، راهکارهای فرهنگی و اقتصادی نیز مهم ترین راهکارهای پرداختن به ورزش همگانی بودند و در نتیجه باید سیاست هایی اتخاذ شود که آگاهی لازم درباره فواید ورزش و فعالیت بدنی در جامعه را ایجاد کند. فرهنگ سازی ورزش همگانی و نهادینه کردن آن در بطن اجتماع، نتایج مثبتی مانند توسعه اقتصادی، اجتماعی و انسجام فرهنگی، سبک زندگی سالم، برابری جنسیتی و همچنین مصالحه و ایجاد صلح دارد؛ همچنین ابزاری استراتژیک برای دستیابی به اهداف توسعه غیرورزشی است.

همان طور که گیدنز، بازی های عمومی را پیش درآمدی برای توسعه ارتباط شناسی و اشاعه جهانی اشکال فراغت و ورزش می داند و بورديو معتقد است ورزش به عنوان یک نهاد، با اشکال مختلف طبقه اجتماعی در ارتباط است (مهرآئین، ۱۳۸۷). از نظر قاسمی و همکاران (۱۳۸۶) برخی از محورهای مهم فرهنگی و اجتماعی در توسعه ورزش عبارتند از: الگوسازی، همبستگی یا تعلق اجتماعی، اجتماع شدن، پربار شدن اوقات فراغت، گسترش پیوندهای اجتماعی، گسترش فرهنگ سلامت، تقویت

مبانی دینی و ارزشی، تقویت اخلاق عمومی. با بررسی عوامل توسعه و ایجاد چارچوبی که عوامل توسعه ورزش همگانی در آن قرار گیرند، می‌توان فقط طی چند سال شاهد افزایش مشارکت کلان بود؛ شرایطی که هنوز در کشور ما شکل نگرفته است. ارتباطاتی که در مدل پارادایمی وجود دارد، نشان‌دهنده وابسته بودن برخی از عوامل به یکدیگر است که در برخی مقوله‌ها تجمیع، و در برخی دیگر به تنهایی مطرح شده‌اند. پژوهشگران این مقاله سعی در ایجاد چارچوب فرهنگی ورزش همگانی در بین اقوام کشور داشته‌اند که از ابعاد مختلفی تشکیل می‌شود. یکی از این ابعاد، بررسی عوامل توسعه است که به طراحی مدل سیاست‌گذاری کمک می‌کند. با ایجاد این مدل گام‌های توسعه‌ای نهایی می‌توان به تمامی ابعاد تأثیرگذار در مشارکت دست یافت تا در آینده با صلاح‌دید مسئولان به شرایط اجرا نزدیک شود. ویژگی پژوهش‌های کیفی، اکتشاف و تولید دانش است. بسیاری از نتایج این پژوهش با پژوهش‌های قبلی مشابه بود؛ اما نکات اکتشافی قابل توجهی در این پژوهش به دست آمد؛ برای نمونه، در پژوهش‌های قبلی به مقوله جنسیتی و قومی و جهانی‌سازی در توسعه ورزش همگانی و بازی‌های بومی و محلی کمتر توجه شده است و در مطالعات خارج از کشور بر مقوله نژادپرستی، و زبان در بین مهاجران در توسعه ورزش همگانی بیشتر تأکید شده است. نتایج این پژوهش نشان داد عرصه ورزش همگانی، به‌عنوان یک فضای اجتماعی امیدوارکننده در جامعه ایران که از تنوع قومی، زبانی و مذهبی برخوردار است، در جهت افزایش ارتباطات بین‌قومی عمل کرده، زمینه مساعدی را برای جامعه‌پذیری اقوام فراهم می‌نماید. محققان این پژوهش، آداب و رسوم و گویش را مهم‌ترین مؤلفه‌های فرهنگ قومی جهت شرکت در جشنواره‌ها و فعالیت‌های ورزش همگانی معرفی کرده‌اند.

با توجه به تغییرات روزافزون نیازهای جامعه و انتظارات آنان در حوزه ورزش، به نظر می‌رسد مدل ارائه‌شده در این پژوهش قادر است زمینه رشد و توسعه ورزش همگانی را فراهم آورد. در مطالعات ورزش و فعالیت‌های همگانی و برنامه سند تحول پنج ساله توسعه ورزش کشور، محققان در حال نزدیک شدن به شرایط اجتماعی برابری جنسیت و قومیت هستند و برنامه و سیاست‌های ورزشی و تفریحی را برای تعامل با زمینه‌های پیچیده فرهنگی آماده می‌سازند که بسیاری از فرصت‌ها برای به هم نزدیک شدن اقوام، از طریق ورزش همگانی با کاهش نابرابری و موانع شرکت‌کنندگان است. از این رو پیشنهاد می‌شود در مطالعات آینده، تأثیر ورزش اقوام ایرانی بر کاهش محرومیت‌های اجتماعی آنها، و نقش ارزش‌های اسلامی-ایرانی و مفاهیم پهلوانی و جوانمردی در گسترش ورزش بیش از فرهنگ ورزش سایر ملل، مورد توجه باشد.

منابع

- ۱) گودرزی، محمود؛ سید مناف هاشمی؛ و محمدحسن پاسوار، ۱۳۹۴، برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی - حوزه ورزش، تهران، وزارت ورزش و جوانان جمهوری اسلامی ایران
- ۲) احمدی پور، زهرا؛ طهمورث حیدری موصلو؛ و طیبه حیدری موصلو؛، ۱۳۸۹، «تحلیل قومیت و هویت قومی در ایران؛ جهت امنیت پایدار»، فصلنامه علمی - پژوهشی انتظام اجتماعی، ۲ (۱)، ص ۳۵-۶۲.
- ۳) احسانی، محمد؛ مرجان صفاری؛ مجتبی امیری؛ و هاشم کوزجیان، ۱۳۹۳، «طراحی الگوی ورزش همگانی در ایران»، مطالعات مدیریت ورزشی، ۶ (۲۷)، ص ۸۷-۱۰۸
- ۴) اکبری، مرتضی، ۱۳۹۷، «اعتبارسنجی و سنجش کیفیت در پژوهش‌های کمی، کیفی و آمیخته»، فصلنامه علمی - پژوهشی روش‌شناسی علوم انسانی، ۲۴ (۹۴)، ص ۲۳-۴۵.
- ۵) بازگان هرنندی، عباس، ۱۳۹۸، مقدمه‌ای بر روش کیفی و آمیخته: رویکردهای متداول در علوم رفتاری، تهران، انتشارات دیدار.
- ۶) پاپ زن، عبدالحمید؛ حسین آگهی؛ و مهناشاهمرادی، ۱۳۹۵، «توسعه ورزش روستایی با محوریت ورزشهای بومی و محلی»، دوفصلنامه مدیریت و توسعه ورزش، ۳ (۲)، ص ۱۵-۱.
- ۷) جوادی پور، محمد؛ مؤده قویدل سرکندي؛ و مونا سمیع نیا، ۱۳۹۲، «ارائه چارچوب نظری و طراحی الگو برای توسعه ورزش همگانی در ایران»، فصلنامه مطالعات مدیریت ورزشی، ۵ (۲۱)، ص ۱۲۷-۱۴۸.
- ۸) جوادی پور، محمد و مونا سمیع نیا، ۱۳۹۲، «ورزش همگانی در ایران و تدوین چشم‌انداز، استراتژی و برنامه‌های آینده»، پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی، ش ۴، ص ۲۱-۳۰.
- ۹) جعفری ندوشن، محمدحسین، ۱۳۹۵، «استعدادیابی ورزشی با توجه به محیط جغرافیایی برگرفته از تفکرات محیطی و طبیعت‌گرایی الن چرچیل سمپل»، چهارمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم جغرافیا و برنامه‌ریزی، معماری و شهرسازی، تهران، مؤسسه آموزش عالی مهر اروند، مرکز راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار.
- ۱۰) حسن پور، غلامحسین، ۱۳۸۷، ورزشهای بومی، سنتی، محلی، ج ۲، تهران، انتشارات بامداد کتاب.
- ۱۱) درخشان زاویه، مهدی، ۱۳۹۰، تجزیه و تحلیل توزیع مکانی بازی‌های محلی و بومی در مناطق روستایی، مطالعه موردی بخش خورشید رستم شهرستان خلخال، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- ۱۲) رحمتی، محمدمهدی؛ و مرتضی عباس‌زاده، ۱۳۹۴، «توانمندیهای ورزش روستایی، توسعه محلی و

- ۷ (۱)، ص ۷۸-۵۹.
- ۱۳) رضوی، محمدحسین؛ مرتضی دوستی؛ مجتبی قاسمی سیانی؛ ۱۳۹۴، «نقش رسانه‌های گروهی در گرایش مردم به ورزش همگانی با تأکید بر آمادگی جسمانی (مطالعه موردی: شهر بابلسر)»، پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی، ۱۴(۱)، ص ۷۱-۸۰.
- ۱۴) رفیعی قهساره، ابوذر؛ مهدی محمدی عزیزآبادی، ۱۳۹۵، «ورزش و هویت جمعی، مطالعه موردی شهر کرج»، فصلنامه مطالعات ملی، ۱۷(۴)، ص ۷۹-۹۶.
- ۱۵) رضوی، مصطفی؛ مرتضی اکبری؛ مرتضی جعفرزاده؛ محمدرضا زالی، ۱۳۹۱، بازکاوی روش تحقیق آمیخته، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۱۶) غفوری، فرزاد، ۱۳۹۳، «الگوی توسعه گردشگری بر مبنای توسعه بازی‌های بومی و محلی در کشور»، مطالعات مدیریت ورزشی، ش ۲۴، ص ۱۵۳-۱۷۴.
- ۱۷) فاضلی، حبیب‌الله، ۱۳۹۲، «ورزش و سیاست هویت»، مجله علوم سیاسی، ۷(۲)، ص ۱۷۴-۱۵۱.
- ۱۸) قاسمی، حمید، ۱۳۸۶، نقش رسانه‌های جمعی در توسعه ورزش کشور. رساله دکتری، دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات، تهران.
- ۱۹) محمدعلی‌پور، قاسم، ۱۳۸۲، خدمت‌رسانی به دوره فعالیت ورزشی و انبوه فدراسیون ورزش در دهه گذشته، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، تهران، ص ۸۲.
- ۲۰) مظفری، سیدامیراحمد و محمدعلی قره، ۱۳۸۴، «وضعیت ورزش همگانی ایران و مقایسه آن با چند کشور منتخب جهان»، فصلنامه پژوهش در مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی، ۱(۶)، ص ۱۵۱-۱۷۱.
- ۲۱) مهدوی‌اناری، مهدیه‌السادات؛ محمدرضا اسماعیلی، و اکبر آفرینش، ۱۳۹۴، فراتحلیل توسعه ورزش همگانی، قهرمانی، حرفه‌ای، تربیتی و پیش‌بینی مسیر آینده آن، اولین همایش ملی تربیت بدنی و علوم ورزشی، ورامین، آموزشکده فنی و حرفه‌ای سما واحد ورامین،
- ۲۲) مهیار، عباس، ۱۳۵۸، «بازیهای محلی (اشاره‌ای به بازی‌های توفارقان)» مجله هنر و مردم، ش ۱۹۳ و ۱۹۴، ص ۶۶-۶۹.
- ۲۳) نصیرزاده، عبدالمهدی؛ محمود گودرزی؛ ابوالفضل فراهانی؛ مهدی گودرزی، ۱۳۹۰، «طراحی و تلویین استراتژی توسعه ورزش‌های همگانی در استان کرمان»، مجله اقتصاد و بازاریابی ورزشی، ۱(۱).
- ۲۴) یانپی، طیبه، مرتضی دوستی، ۱۳۹۸، «بررسی چالش‌ها و فرصت‌های توسعه ورزش سوارکاری در استان گلستان»، فصلنامه مدیریت و توسعه ورزش، ۸(۳).

- 25) Allen, J., Drane, D., Byon, K., & Mohn, R. (2010). Sport as a vehicle for socialization and maintenance of cultural identity: International students attending American universities. *Sport Management Review*, 13, 421–434. doi: 10.1016/j.smr.2010.01.004 Tehran: Center Publication.
- 26) Breuer, C. (2004). Zur Dynamik der Sportnachfrage im Lebenslauf. *Sport and Gesellschaft*, 1(1), 50-72.
- 27) Booth, Michael L., Owen, Neville., Bauman, Adrian., Clavisi, Omella ., & Leslie, Eva. (2000). Social Cognitive and Perceived Environment Influences Associated with Physical Activity in Older Australians, *Preventive Medicine*, 31, 15–22. 10.1006/pmed.2000.0661, available online at <http://www.idealibrary.com>
- 28) Burmanna, Ulrike., Brandmanna, Katrin., Mutzb, Michael & Zendera, Ursula. (2017). Ethnic identities, sense of belonging and the significance of sport: stories from immigrant youths in Germany. *European Journal for Sport and Society*, 14(3), 186-204
- 29) Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research*. Translated by Mohammadi, Biok, Tehran: Human Science & Cultural Studies Center Publication.
- 30) Pai, Young. (1984). *Cultural Diversity and Muticultural Education*. Lifelong, ۷-۲۹, (۴)۷,
- 31) Pitney WA, & Parker J. (2009). *Qualitative research in physical activity and the health professions*, Human Kinetics Champaign, IL .
- 32) Persson, T. (2016). Participant list updated 2016-11-06. 340 shooters are now register for Swedish Cup. Available at: <http://www.skyttesport.se/Tavlingsverksamhet> (Accessed 2016-11-06).

- 33) Sherry, Emma. (2015). Managing sport for social change: The state of play .Sport Management Review ,18, 1-5.
- 34) Smith, Robyn., Spaaij, Ramón., & McDonald, Brent. (2019). Migrant Integration and Cultural Capital in the Context of Sport and Physical Activity: a Systematic Review. Journal of International Migration and Integration, 20, 851-868.